

Pris 20 kr

Danska kanonbåtar angriper det engelska örlogsfartyget »Africa«.

Slaget vid Falsterbo 1808

Vellinge kommun har under 2008 erhållit Dragör som kommunens vänort.

Dragörs kommunstyrelse hade bland annat av denna anledning lagt ett två-dagarsseminarium till hotell Gässlingen i Skanör. Våra danska vänner hade förhört sig om huruvida någon från vår kommun kunde komma till Gässlingen för att berätta om Skanör-Falsterbos historia och kanske gå en liten promenad i Skanör med besök i kyrka och rådhus.

I egenskap av ordförande i Falsterbo-nässets Museiförening fick undertecknad detta uppdrag.

Vid vårt besök i rådhuset berättade jag bland annat om de två signalkanoner som ligger i rådhusets öppna spis och om historien beträffande en kanon som fanns i en lavett utanför rådhuset i början av 1800-talet. Denna kanon var nog det sista vapnet som varit i »krig« med danskarna.

Jag berättade att sista gången Sverige och Danmark varit i krig var i början av 1800-talet då danskarna varit förbundna med Napoleon och vi svenskar varit i förbund med England mot Napoleon. Vid den tiden hade en dansk fregatt kommit seglande utanför Skanör och revat segel och satt storbåten i sjön med en officer och några soldater för att dessa skulle ro in till Skanör för att ta reda på huruvida en svensk garnison var förlagd här. Man hade då laddat kanonen utanför rådhuset och avlossat ett löst skott. Man behövde avlossa ytterligare ett innan storbåten rodde tillbaka till fregatten och denna satte segel och gick mot Köpenhamn i tron att en garnison var förlagd här vilket alls icke var fallet. Jag berättade också om hur danska kanonbåtar vid flera tillfällen gått ut från

fortsättning på sidan 2

Slaget vid Falsterbo 1808

Hänt sedan sist

I sommar kommer Falsterbo museum att visa delar av vår utställning »Falsterbohus – med tårna i sanden och klackarna i taket«. Någon ny utställning planerar vi inte, men man vet aldrig...

Vi har ju på kort tid givit ut tre böcker, gjort en större utställning och några små plus ett antal nummer av *På Ljungen*.

Det kan behövas en paus för att hämta andan och ta itu med alla lösa trådändar som ligger och vänta på uppmärksamhet. Det kan vara någon som mailat om en person som borde intervjuas, eller ett hus vi borde skriva om.

Dessutom skannar vi ständigt in bilder i datorn, Till varje bok och utställning blir det kanske dubbelt så många bilder som vi sedan publicerar. Det blir ju ofta många bilder som liknar varandra, men också sådana som bara inte passade riktigt i sammanhanget. Men de ligger inte förgäves i datorn, de kan komma till användning vid något annat tillfälle.

Vi har beslutat att köpa in ett dokumentbehandlingsprogram för att hantera den stora mängd bilder som nu ligger i våra datorer. Det skall göra det enklare att hitta och att koppla texter till bilderna. Vi skall också kunna lägga in uppgifter om fotograf, årtal och vem vi lånat bilden av.

Callunas bildarkiv blir mer och mer efterfrågat. Vi hjälper till med bilder till företag som firar jubileum och behöver illustrationer till sin historia, bilder till offentliga lokaler där man bara vill ha lite utsmyckning eller till kommunen, dels som jämförelsematerial vid planering av parker och torg (särkilt nu då alla almar skall sågas ner), dels till fotoalbum i samband med *Kultur i Värden*.

Vi har ju många hundra bilder skannade i datorn och ytterligare bilder och vykort på papper.

Dragör för att kapa svenska handelsfartyg om vilket kan läsas i de sjöförhör som hölls med handelsfartygens besättningar i Skanörs Rådhus.

Slaget vid Falsterbo

En ledamot från Dragör frågade mig då om jag inte hade hört talas om Slaget vid Falsterbo i oktober 1808. Nej, det hade jag faktiskt inte.

Jo, det visade sig att ett antal danska kanonbåtar skjutit sönder och samman det engelska linjeskeppet *Africa* mellan Dragör och Skanör. Linjeskeppet hade konvojerat ett antal svenska handelsfartyg.

– Då inbjuder vi dig till Dragör i samband med firandet av 200-årsjubileet den 19 oktober 2008. Med glädje tackade jag ja till inbjudan.

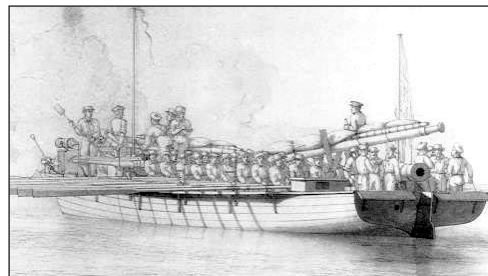
Begivenheterna började i St. Magleby kyrka med andakt och nedläggning av krans från danska marinen på det minnesmärke som finns över de stupade på denna kyrkogård.

Många prominenta marinofficerare med sabel och galauniform deltog. Något tveksam beträffande marinofficerarnas geografikunskaper blev jag när jag hälsade på en officer med många medaljer, sabel och vita handskar. Jag presenterade mig som kommande från Skanör-Falsterbo.

– O ja, det känner jag vel för jag är kommandör över Bornholm...

Efter andakten bjöds champagne med tilltugg och ett litet häfte om Slaget delades ut.

»Övningarna« fortsatte i Dragörs

Livet ombord på en kanonbåt var hårt. Det fanns inga hytter eller kojor och ingen kabys ombord. Ofta låg båtarna ute veckor i sträck. Besättningen blev genomvåt. De sov på tofterna, fick ro och slåss och fick bara i sig några skorpor och en sup.

Minnessten i Dragör

Yachtklubbs lokaler utanför vilket marinens musikkår konserterade. I anslutning till klubbhuset finns en minnessten vid vilket ytterligare kransar nedlades.

Som avslutning vill jag återge översättningen av ett brev från en engelsk besättningsman ombord i *Africa* och som finns i det lilla häftet som delades ut vid firandet:

Brevet från kaptenen

HMS Africa, utanför Köpenhamn
Den 20.10.1808

Min käre vän.

Jag är den allsmäktige Gud stort tack skyldig för hans oändliga nåd att bevara mitt liv idag, då jag har genomlevt en mycket hård kamp med de danska kanonbåtarna.

För en vecka sedan seglade vi från Karlskrona i Sverige för att beskydda en konvoj på nästan 200 segel, som skulle till Malmö. Vår konvoj kom fram till destinationshamnen och bara ett skepp blev taget och tre gick på grund. Dessa blev brända av vårt folk för icke de skulle falla i danskarnas händer.

Africa låg mellan danskarna och konvojen för att täcka och beskydda den. Omkring klockan 1 idag blev det vindstilla. Vi observerade att de danska kanonbåtarna kom roende mot oss i ett antal av 32. Kanske är du obekant med förhållandena men jag skall säga dig att när ett stort skepp drabbas av vindstilla blir det omöjligt att manövrera, det blir som en trädstam på vattnet, vilket också blev tillfället med oss. Omkring klockan

halv tre kom de innanför skotthåll och vi öppnade en livlig eld mot dem från de av våra kanoner vi kunde rikta mot dem. De fortsatte framryckningen och placerade sig vid låringarna och vid stäven.

Vid vindstilla är dessa båtar överlägsna linjeskeppet. Med hjälp av årorna kan de fritt röra sig runt skeppet och då de är små som prickar på havet, er det inte så lätt att få sikte på dem som på ett stort skepp. Så vitt vi kunde se var de bemannade med 1.920 man, 128 kanoner – 32 och 42 pundiga. Man må med rätta säga att de visade stort mod i att komma så nära oss. Våra skott gick långt över dem.

Klockan halv åtta drog de sista av våra fiender sig tillbaka. Jag fick veta av folk på däck att de trodde att danskarna hade lidit mycket av vår eld och att de hade sett många båtar sjunka.

Några båtar hade inte mer än fem man kvar ombord. Mörkret avslutade affären.

Vid genomgången visade det sig att vi hade 5 dödade och många hårt sårade. De var totalt 61.

Vår flagga blev skjuten bort två gånger. Fienden trodde då att vi hade strukit flagg, ropade Hurra och ryckte framåt. Vi ropade Hurra igen och sköt tillbaka på dem.

Det finns de ombord på skeppet som varit med vid Lord Nelson's sista sjöslag vid Trafalgar och som säger att detta var hårdare än Trafalgar.

Gemensamhetsgrav på Store Magleby kyrkogård med texten: *I blodig Kamp För den Retfædigste sag Faldt 25 af Danmarks sønner paa Roflotillen under Falsterbo Den 20 october 1808. Foto: Johnny E. Balsved.*

25 döda

Totalt förlorade danskarna 25 döda och 34 sårade medan engelsmännen hade 10 döda och 42 sårade. Chef för den danska eskadern var Konteramiral Johan Cornelius Krieger som om inget annat gett namn till grundet Kriegers Flak.

*Bengt Hansson
Skanör-Falsterbo*

Målning av Paul Sinding.

Så var det kanske inte tänkt när vi samlade in bilderna, då användes dom bara till böcker, utställningar och föredrag, men efterhand som det digitala arkivet har växt har det också blivit mer eftertraktat.

Vi gör naturligtvis en bedömning om vi vill ställa upp med bilder, det får ju vara något ändamål som vi kan stå för och där bilderna passar.

När vi nu börjar registrera bilderna för att bättre och snabbare hitta i materialet. Kanske det i framtiden kommer att kunna nås via internet.

chk

Butiker i Skanör och Falsterbo

Vi söker uppgifter, berättelse, bilder m.m. om butiker och verksamheter i Skanör och Falsterbo. Med tiden skall det bli en bok. Har du material så kontakta Christian Kindblad på 040-93 20 86, 0735-72 46 32 eller per e-post: christian.kindblad@telia.com

Skanörs Gästis

Samma sak gäller Gästis historia. Vi söker ägarlängd, berättelser, foton av fester och händelser.

chk

Bildexempel. Personalen på Nyströms i Falsterbo fotograferade på Gröna torg. Känner du igen någon?

Från tillfälliga boplatser till fast bebyggelse

Med denna artikel vill vi framhäva den rikedom av arkeologiska fynd som påträffats på och invid Falsterbo-näset. Fynden vittnar om att halvön tidigt, liksom nu, var attraktiv som boplatser. Vi vill också belysa sambandet mellan Näsets äldsta historia, dess invandrare och den omväxlande geologin. Människornas invandring på Näset var nämligen helt beroende av hur Falsterbohalvön en gång höjde sig ur havet för cirka 4 000 år sedan.

Kartan på fig. 1 visar fyndplatser och sannolika boplatser under olika tidsåldrar.

Stenåldern.

Genom fynd av ben och flintredskap som spolats iland längs stränderna, vet vi att det redan under jägarstenåldern bodde människor på och invid Falsterbohalvön.

Fynd från Kongemose-kulturen, ca. 6 000 - 5 200 f.Kr., har påträffats framför allt på Måkläppen men också på halvöns södra och västra strand. Boplatserna fanns sannolikt under havets nuvarande nivå, eftersom havsytan är högre idag. Fig. 2.

Från Ertebölletiden, 5 200 - 4 000 f.Kr., hittar man flintartefakter på högre nivåer. Vid Norrjevägen i Kämpinge, där mängder av flintyxor, spån och andra föremål är funna, fanns en av Skånes största boplatser under den tiden. Då hade Littorinahavet stigit till sin högsta nivå, cirka fem meter över dagens havsytan och bildat Järavallen, en strandvall, som bland annat syns tydligt längs landsvägen sydost om Bärnstensmuseet i Kämpinge. Sannolikt låg boplatserna vid Norrjevägen således nära den dåvarande stranden.

Projektet »Vårt marina arv« gjorde i somras en marin arkeologisk undersökning vid Lv4 i Falsterbo. De flintspån man fann i vattenbrynet bedömdes vara från sen jägarstenålder.

Från bondestenåldern, 4 000 - 1 800 år f.Kr., finns två stridsyxor av

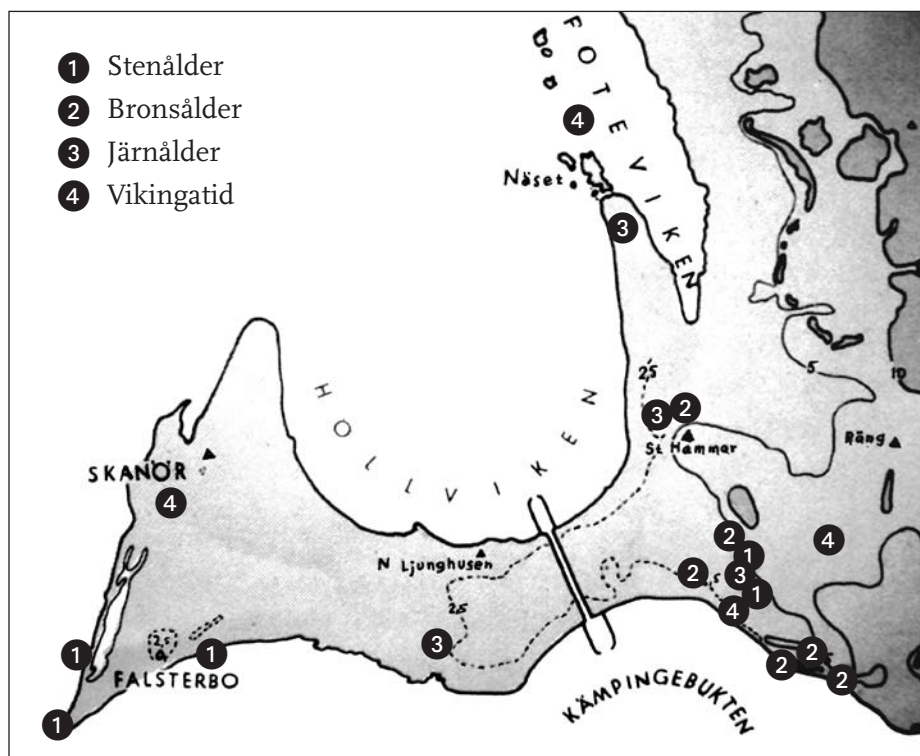

Fig. 1. Karta med fyndplatser.

grönsten som blev framgrävda under en meter flygsand vid jordvändning i Kämpinge 1930. Vid jordvändningen, som pågick ända fram till 1940-talet, vände man för hand upp moränlera på den överliggande flygsanden, för att på så sätt göra jorden både lerigare och bördigare. En unik samlingsplats och processionsväg från bondestenåldern har nyligen varit föremål för arkeologiska utgrävningar nära E6:an. En liten utställning visas på Bärnstensmuseet.

Bronsåldern.

Från bronsåldern, 1 800 - 500 år f.Kr., finns intressanta fynd från Falsterbohalvöns bas mellan Kämpinge och Kungstorp. Längs kusten vid Kämpinge finns Sohög, Hyllehög och i fornlämningsområdet vid Bärnstensmuseet en tredje hög.

I strandvallen fann man också 18 gravar i mindre högar som blev utgrävda samtidigt som en flatmarksgrav i närheten. Gravhögarna innehöll bronsföremål som rakknivar, sylar och knappar. I flatmarksgraven fanns ett ovanligare fynd; en kniv med ett skaft som var prytt med en bärnstenspärla. En av Skånes

största bronsåldersdepåer blev funnen i ett våtmarksområde norr om gravfältet.

En »kökkenmödding« (avfallshög) från bronsåldern hittades vid Sandeplan på 1980-talet. I både Sohögs- och Sandeplanslämningarna påträffades ben från fisken stor.

Tilläggs kan att på flera platser öster om Kämpinge mosse finns rester av husgrunder från bronsålder fram till 500-talet e.Kr.

I bronsåldershögen vid Kungstorp, (fig. 3) nära ICA-Toppen, har man funnit flera gravar. Underst fanns tre äldre gravar och i mellanskiktet hittades en s.k. husurna. Den var inbäddad i tång och placerad på en bit av en stenkvarn. Urnan med mönster i svart och gult är den enda bemålade i Sverige. I högens övre delar fanns gravar från romersk järnålder.

Under bronsåldern hade Littorinahavet nått sin högsta nivå och var på väg att dra sig tillbaka. Sannolikt hade då Falsterbohalvön börjat växa fram som sandavlagringar kring moränkärnor på samma sätt som senare skett vid Måkläppen.

på Näset

Järnåldern.

Tiden kring Kristi födelse och några århundraden framåt är rikt representerad på Näset. Under medeltida husgrunder vid »Skyttsie hage« på Skanörs Ljung finns ett omfattande kulturlager från den tiden. En fibula (spänne), en glaspärla och en sländtrissa av bärnsten finns bland fynden.

På Lilla Hammars näs är 141 gravar från romersk järnålder utgrävda under 1930-talet. Gravarna var relativt fyndfattiga, även om man fann ett guldföremål och en romersk silverdinar. Bronsföremål, glas- och bärnstenspärlor fanns också bland gravgåvorna. Gravarna ligger ca två meter över havet.

Vid en poolgrävning sommaren 2007 invid Kämpinge mosse fann man – under flygsand – ben kol och trä, som vid datering visade sig vara från romersk järnålder (Fig. 4).

I fornlämningsområdet, på fältet norr om Kämpinge by, finns ett omfattande boplatsoområde från samma tid. Ett fynd av guldmünt har också gjorts i Kämpinge.

Ovan: Fig. 2. Människoskalle från Måkläppen. 6 000 år gammal. Nedan: Fig. 3. Bronsåldershögen vid Kungstorp. Foto: Leif Brost.

Från tillfälliga boplatser till fast bebyggelse på Näset, forts.

Vikingatid.

Två vikingatida hallar upptäcktes i samband med exploateringsutgrävningar nära Kämpinge. Ett s.k. Hedebyhus var byggt på 900-talet, under Harald Blåtands tid och det andra var byggt tidigare. Mer än en meter flygsand täckte ett närliggande område i anslutning till hallarna. Detta blev tyvärr aldrig ordentligt undersökt, eftersom man vid provschaktningen inte gick under flygsanden.

Omfattande rekognoseringar för att finna en vikingatida marknadsplats gjordes av arkeologer efter att man funnit fem tidigmedeltida skepp vid Fotevikens inlopp. En av båtarna kan vara från sen vikingatid. Vid Kämpinge vall, nära Bärnstensmuseet, har ett vikingatida grophus påträffats under en mindre utgrävning 1987. Var den sägenomspunna marknadsplatsen »Halör« varit belägen är emellertid fortfarande okänt. I norsk historieskrivning står att läsa, att »Harald Hårfagers skepp från marknaden i Skanör år 879 styrts mot Norges kust, lastad med malt, vin, vete, honung och andra handelsvaror«. Kanske finner man handelsplatsen i Skanör eller Falsterbo.

C-14-dateringar av två fynd, en människokäke och ett ben från nötboskap, funna på stranden i Falsterbo, visade sig vara vikingatida. Kulturlager från slutet av vikingati-

Fig. 4. Poolgrävning vid Kämpinge mosse. 6 000 år gammal. Foto: Leif Brost.

den har också blivit framgrävda av arkeologer längs västra strandvallen mellan Skanör och Falsterbo.

Fynden från järnålder och vikingatid tyder på en omfattande aktivitet på Falsterbohalvön med närmaste omgivning. Husgrunder som antyder permanent bebyggelse under den tiden har emellertid ännu inte påträffats och inte heller någon handelsplats. Om man undantar fynden från stenåldern vid Norrjevägen i Kämpinge och boplatserna från romersk järnålder och bronsålder runt Kämpinge, så är Falsterbohalvöns äldsta permanenta bebyggelse sannolikt från medeltiden.

Leif Brost och Bertil Ringberg

Fig. 5. Kämpinge mosse täckte ett stort område mellan nuvarande Gamleväg, Stenbocks väg och Fädriften mer mot Kämpinge by. Här har Skånska rekognoseringskartan från 1812-20 lagts ovanpå Ekonomiska kartan från 1986.

Faktaruta

Littorinahavet 5 500 - 2 000 f.Kr, bildades efter en värmeperiod efter senaste istiden. Östersjön steg då upp till 5 meter över dagens vattennivå. Stenåldersfolken som levde här då fick successivt flytta till högre liggande nivåer. När Littorinahavet drog sig tillbaka växte Falsterbohalvön successivt fram.

Ertebölle och Kongemosekulturer fanns under slutet av jägarstenåldern.

Namnen kommer från danska orter där fynd från boplatser påträffats. Läs mer om mellan- och sen-mesolitikum på www.sv.wikipedia.org/wiki/Mesolitikum

Årsmötet

Föreningen hade sitt årsmöte den 16 april i Ljungkyrkan Höllviken.

Årsmötet hade 65 deltagare. Efter sedvanliga årsmötesförhandlingar och val fick styrelsen följande sammanfattning: Ingemar H Johansson ordförande, Christian Kindblad sekreterare, Eila Mårtensson kassör, Rune Bengtsson medlemsansvarig samt Bertil Björk och Christer Holgersson.

Vi visade även en del av filmen kring Falsterbohus jubileet. Ordföranden visade bilder och berättade kort om arbetet med vår senaste bok *Skollovskolonierna på Ljungen* och hur positivt mottagande även denna bok fått.

Britta Gustafsson och hennes man Arne gjorde ett musikaliskt melodikryss som framfördes med bravur och publiken fick även tillfälle att delta i allsång. Många applåder och glada skratt visade att publiken verkligen uppskattade framträdandet. Britta fick ju föreningens Kulturpenning och ville tacka föreningen för detta genom sitt framträdande tillsammans med maken.

ihj

Kommer du ihåg pilsnerflaskan på Höllviksgårdens tak?

Skorstenen murades på så att den fick formen av en flaska och stora masonitskyltar med pilsnerreklam fästes på teglet.

Den satt inte kvar så länge – kanske hade myndigheterna något att erinra angående alkoholreklam – så detta är det enda foto vi funnit med skyltarna uppe. Det finns många vykort av Höllviksgården, men de är tagna antingen före skorstenen murades om, eller efter reklamen tagits ner.

Bilden är tagen 1961 och pilsnern hette Crown. Var det Apotekarnas märke, eller...?

Hör gärna av dig om du har uppgifter om flaskan.

chk

På Ljungen ges ut av
KULTURFÖRENINGEN
CALLUNA

Styrelse
Ingemar H. Johansson
Christian Kindblad
Eila Mårtensson
Bertil Björck
Rune Bengtsson
Christer Holgersson

Redaktör
Christian Kindblad, *chk*
christian.kindblad@telia.com

Ansvarig utgivare
Ingemar H. Johansson, *ihj*
calluna@tele2.se

Grafisk form
Christian Kindblad

Tryck
Holmbergs, Malmö

Adress
Kulturföreningen Calluna
Västra Mölledalsvägen 18
236 34 Höllviken
040-45 11 48

Callunas hemsida
www.calluna.nu

Medlemsskap
Sätt in 100 kr på vårt konto
plusgiro 250862-0

Tidningen utkommer
med 3-4 nummer per år.

Återge gärna våra artiklar
men ange alltid källan.

Ljung, *Calluna vulgaris*

KULTURFÖRENINGEN
Calluna
DÅ OCH NU PÅ LJUNGEN

Skollovskolonierna
på Ljungen
av Ingemar H Johansson
130 kr

Falsterbohus
– med tårna i sanden och
klackarna i taket
180 kr

Kämpinge
av Ingemar Johansson
och Christian Kindblad
170 kr.

På Ljungen
nummer 1-25
samlade i bokform
180 kr.

Fru Kungen
Drottning Margareta I
av Marie Sjögren
70 kr.

Skanör och
Falsterbos historia
från A till Ö
av Christer Melin
95 kr.

Tåget har gått!
av Christian Kindblad
50 kr.

Posten i Skanör
och Falsterbo
av Lars Dufberg
80 kr.

Från Sillabör
till Snabbköp
av Ingemar Johansson
och Christian Kindblad
160 kr. Nu 100 kr.

Stora Hammars
kyrka 100 år
av Ingemar Johansson
50 kr.

Historier från
Skanör
av Anders Carlsten
130 kr.

Stinsen i
Falsterbo
av Stig Mårtensson
125 kr.

Resande över
Ljungen
av Christian Kindblad
90 kr.

Ett stycke
kanalhistoria
av Sven Lundström m.fl.
50 kr.

Höllviken
– bilder och minnen
från förr
125 kr.